

FERRAROTTI, Franco

1983. Histoire et histoires de vie. Le méthode biographique dans les sciences sociales.

Paris. Librairie des Méridiens (Collection Sociologies au quotidien. 195 pàgs.)

El llibre que tenim a les nostres mans i que comentem a continuació és la traducció francesa del text escrit originàriament en italià i publicat l'any 1981 per l'editorial Laterza (Roma-Bari). L'autor és un conegut sociòleg que treballa en la línia de dotar a la Sociologia d'una metodologia que permeti un aprofundiment qualitatiu, en contraposició a l'ús i abús de les dades quantitatives: les històries de vida són l'instrument principal que Ferrarotti fa servir per aquesta finalitat. El subjecte de la publicació és, de fet, una presentació de l'estratègia metodològica vinculada a la utilització de biografies com a principal font d'obtenció de dades.

El llibre està constituït per tres parts clarament diferenciades. La primera consisteix en un conjunt de sis capítols encadenats, on l'autor tracta d'establir el valor heurístic de l'ús de les històries de vida en el marc ampli de les ciències socials. Per l'interès mateix de la qüestió comentarem més endavant l'argumentació bàsica que hom sustenta. La segona part consisteix en una guia bibliogràfica d'aquells treballs teòrics o empírics que han fet servir històries de vida com a base important d'obtenció de dades. Recull un total (si no he comptat malament) de setanta-una publicacions, obra, sobre tot, de sociòlegs i d'antropòlegs. Cada títol va acompanyat d'un comentari crític, que pot anar d'es d'unes poques línies a les set pàgines senceres que dedica a **The Children of Sanchez**, el llibre d'Oscar Lewis. Aquesta segona part és, doncs, força interessant des d'un punt de vista instrumental. A la tercera i última part, finalment, s'inclouen dos articles en forma d'apèndix. En un d'ells es fa una crítica a l'estigmatització i separació que sovint els científics socials han fet de la pobresa, tot considerant que genera una cultura específica i diferenciada. Proposa considerar-la com una situació estructural, la dimensió existencial de la qual pot ser copsada a través de les històries de vida. L'altre article consisteix en un treball teòric sobre les relacions entre història i sociologia a partir de l'ús de biografies per part d'ambdues disciplines.

L'eix argumental del llibre de Franco Ferrarotti pot resumir-se en el propòsit de «llegir una societat a través d'una biografia», proposta que deriva de la classe d'ús que l'autor fa de les històries de vida i que té tot un seguit de conseqüències a nivell teòric, metodològic i de praxis de recerca. Destaquem-ne alguns aspectes.

1) Ferrarotti considera que cada narració biogràfica explica una pràctica humana i, com a tal, és síntesi i expressió del sistema social social sencer, en

la seva dimensió estructural i també dinàmica, canviant. Des d'aquesta perspectiva l'individu «està ben lluny d'ésser un reflexe del social, el que fa és fer-se'l seu, mediatitzar-lo, filtrar-lo i retraduir-lo» (pàgs. 50-51) i és en aquest sentit d'interacció constant entre individu i societat que l'autor considera els comportaments individuals com a pràctiques sintètiques de la història social i de l'estructura social. A partir d'aquesta concepció hom considera superat l'etern problema del sociòleg d'establir la quantitat i forma de triar els casos empírics que permetin de fer generalitzacions. Per Ferrarotti, en canvi, aquest problema no té sentit, ja que el que cal fer, com hem esmentat més amunt, és «llegir una societat a través d'una biografia» (pàg. 52), tot donant a les biografies un valor heurístic i no solament il·lustratiu, com sovint s'ha fet.

2) La discussió de les unitats d'observació és un punt fonamental que Ferrarotti aborda a partir de la crítica dels treballs que, com és el cas del d'Oscar Lewis, consideren la família com a unitat natural i única unitat sociològica. Sense negar la importància que aquesta institució té per la vida social, l'autor assenyala la necessitat de considerar també en tota anàlisi el que anomena **grups primaris i associacions de base** (grups de joc, grups de treball o de veïnatge, partits polítics, sindicats, etc.), que, junt amb la família (ella mateixa és un grup primari), canalitzen de forma important les activitats de les persones. Tots aquests grups o associacions constitueixen, a més, els punts d'articulació, de mediació, entre l'àtom individual i la societat com a conjunt. Per això l'autor no proposa fer biografies de persones, sinó biografies de grups.

3) Quan hom recull narracions biogràfiques s'estableix una interacció entre informant i investigador, on és inevitable que les actituds i característiques personals de l'investigador influeixin en la classe de discurs que es genera. Aquest fet cal tenir-lo en compte en valorar els límits d'objectivitat de la història de vida, límits que poden superar-se a partir d'una renovació de la metodologia clàssica de les ciències socials, consistent en realitzar el que l'autor anomena «recerca-participació», cosa ben contrastada amb la consideració més corrent que ha d'existir una prudent distància de l'investigador respecte a allò que analitza, al seu objecte.

4) El plantejament global de la investigació és concebut, doncs, com una «recerca-participació». Amb aquesta expressió Ferrarotti vol assenyalar que des de la seva ètica professional resulta incorrecte l'apropiació que sovint l'investigador fa de les dades existencials de les persones, dades que circulen en una única direcció. Ell planteja que allò que l'investigador recull, elabora, interpreta pot ser retornat als informants, tot contribuint d'aquesta manera a confegir llur història col·lectiva, base de la consciència crítica del present i dels projectes conjunts de futur.

Per acabar, no podem fer més que recomanar la lectura d'aquest llibre que ens sembla aporta suficients elements en la discussió i anàlisi d'una tècnica que l'antropòleg ha fet servir tradicionalment. Coincidim amb Ferrarotti

que moltes vegades s'ha subaprofitat o s'ha menyspreat el valor de la ingent informació que les biografies aporten; no està de més, per això mateix, una nova reflexió en torn al marc metodològic més global. D'altra banda, cal destacar l'interès d'alguns sociòlegs per assolir un coneixement cada cop més intensiu i qualitatiu de la vida social, cosa que els fa adoptar alguns mètodes de l'Antropologia. De fet, l'estratègia metodològica vinculada al recull d'històries de vida aproxima disciplines com l'Antropologia, la Sociologia o la Història, i això no pot ser més que profitós pel desenvolupament general de les Ciències Socials, malgrat la reproducció inevitable de les parcel·les acadèmiques.

Dolors Comas d'Argemir

Departament d'Antropologia Cultural, Tarragona

Institut Català d'Antropologia.